

1. Εισαγωγή:

Τόποι συνένυρσης μεταναστών, αναδυόμενοι δημόσιοι χώροι

Σοφία Βυζοβίτη

Το κεφάλαιο χαρτογραφεί τους κεντρικούς τόπους συνένυρσης μεταναστών που αναδύθηκαν τα τελευταία χρόνια στους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης και που μπορούμε να αξιολογήσουμε ως μετασχηματισμό του αστικού χώρου συνεπακόλουθο του φαινομένου της μετανάστευσης. Βασισμένο σε εμπειρική έρευνα πεδίου εξερευνά τις ζωτικές για τις κοινότητες των μεταναστών λειτουργίες που επιτελούνται εκεί και το πώς εγγράφονται αυτές στο χώρο. Αναγνωρίζει τις ‘αναγκαίες αλλά όχι ικανές’¹ περιβαλλοντικές συνθήκες που συντελούν στην οικειοποίηση των δεδομένων χώρων από τις τους μετανάστες. Τέλος εξετάζει εάν υπάρχει πολύ-πολιτισμική συγκατοίκηση και δια-πολιτισμική ανταλλαγή στους δημόσιους αυτούς χώρους ή πρόκειται για αμοιβαίο αποκλεισμό γηγενών και αλλοδαπών.

Εστιάζουμε στους δημόσιους χώρους της πόλης, με τον ευρύ ορισμό του όρου συμπεριλαμβάνοντας όλους τους ανοιχτούς, ελεύθερα προσπελάσιμους αστικούς χώρους όπως πάρκα, πλατείες, δρόμους, αλλά και τα ημι-δημόσια εσωτερικά. Στην περίπτωση της νεοαφιχθίσας στη Θεσσαλονίκη ομάδας των μεταναστών, οφείλουμε να επαυξήσουμε τη φυσική διάσταση των δημόσιων αστικών χώρων με τη συμβολική αξία των πολιτισμικών θεσμών.

Οι μετανάστες αποτελούν μια κοινωνικά και πολιτισμικά αποκλεισμένη ομάδα της πόλης για την οποία δεν σχεδιάζονται αστικοί χώροι και που μπορούμε να θεωρήσουμε ως ‘ομάδα χωρίς τόπο’².

Για την ομάδα των μεταναστών η συνένυρση στους δημοσίους χώρους της πόλης έχει ζωτική σημασία. Στα πλαίσια του κοινωνικού αποκλεισμού ανακτώντας το φυσικό χώρο οι μετανάστες αναπληρώνουν το συμβολικό

¹ Ο μαθηματικός ορισμός της ‘αναγκαίας’ συνθήκης προσδιορίζει την απουσία της ως εγγύηση για τη μη ύπαρξη μιας άλλης. Αποφεύγοντας τον περιβαλλοντικό ντετερμινισμό αλλά αποσκοπώντας στην έρευνα της επιρροής του φυσικού χώρου στα κοινωνικά φαινόμενα χρησιμοποιώ τον όρο ‘αναγκαίες αλλά όχι ικανές’ περιβαλλοντικές συνθήκες.

² Οι ‘ομάδες χωρίς τόπο’ ως αστικά υποκείμενα και αυτοεξυπηρετούμενοι χρήστες δημοσίων χώρων αναπτύσσονται στη διδακτορική διατριβή που εκπόνησα στο τμήμα αρχιτεκτόνων του Delft, Vyzoviti S. 2005 *Emergent places for urban groups without a place*.

έλλειμμα, εγκαθιστούν πολιτισμική ταυτότητα, 'ανήκουν', εγγράφουν σημεία στο γνωστικό χάρτη της πόλης, προσανατολίζονται.

Η οικειοποίηση δημοσίων χώρων από τους μετανάστες αποτελεί 'τακτική'³ εγκατάσταση στον χώρο της πόλης, δημιουργία μιας επικράτειας όπου προβάλλουν την πολιτισμική τους ταυτότητα χωρίς φόβο κοινωνικής διάκρισης και αισθάνονται οικειότητα και ασφάλεια.

Εδώ σοι μετανάστες συγκεντρώνονται για να μιλήσουν τη μητρική τους γλώσσα, να αγοράσουν προϊόντα από και να επικοινωνήσουν με την πατρίδα τους, να ανταλλάξουν πληροφορίες για κρίσιμα ζητήματα της επιβίωσης τους, όπως η δουλειά, το σπίτι η άδεια παραμονής, για να συναντήσουν φίλους, να γιορτάσουν μια δημόσια η ιδιωτική εορτή η να περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Η επικράτεια των μεταναστών αποτελεί αυτό-οργανωμένο δημόσιο χώρο, που ad hoc εγκαθίσταται στους αστικούς δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης.

Με την δημιουργία της συμβολικής επικράτειας στους δημόσιους χώρους της πόλης οι μετανάστες αναβιώνουν το μοντέλο της κλασσικής 'αγοράς' ως τόπου συνεύρεσης, εμπορίου και δημόσιας συζήτησης- επικαιροποιώντας τη σημασία της 'πλατείας' ως προς την πολιτισμική έκθεση και ανταλλαγή.

Οι τόποι συνάντησης των μεταναστών που αναδύονται στο αστικό τοπίο της Θεσσαλονίκης μας δίνουν αισιόδοξα μηνύματα για τη βιωσιμότητα και την αειφορία του κέντρου, ως ζωτικού μητροπολιτικού χώρου και αξίζει να επικεντρώσουμε σ' αυτούς εξερευνώντας περιβαλλοντικές συνθήκες ικανές να ενεργοποιήσουν την κοινωνική δυναμική.

Η συνύπαρξη αλλοδαπών μεταναστών και γηγενών στους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης, εμπλουτίζει το δείκτη πολυπολιτισμικότητας της πόλης, αναβαθμίζοντας για ακόμη μια φορά την ταυτότητά της ως 'πρωτεύουσα των προσφύγων'⁴.

³ Αναφέρομαι στη διάκριση του Michel de Certeau στο έργο του *The practice of everyday life* ανάμεσα στους όρους στρατηγική και τακτική, ως δύο επιχειρησιακούς τρόπους έναν ισχυρό και έναν ασθενή, έναν που κατγίνεται με την εγκαθίδρυση σε έναν τόπο και έναν που σχετίζεται με την αξιοποίηση του χρόνου. Η οικειοποίηση των δημοσίων χώρων της Θεσσαλονίκης από τους μετανάστες, ως εφήμερη κατοίκηση αποτελεί πρακτική αξιοποίησης του χρόνου, άρα και τακτική εγκατάσταση.

⁴ Τιμητική αναφορά στο ομότιτλο έργο του Γιώργου Ιωάννου